

Ook voor de geschiedenis van de scheuringen in de kringen van de eerste Afgescheidenen en van de geschiedenis van de hereniging is *De Getuigenis* van belang en als bron nog weinig benut. Het beeld wordt veelzins bepaald door de studies van F.L. Bos over de (zoveel kleurrijker) kruisgezinden¹⁹. Voor de eigentijdse geschiedenis kan men veel beter de weekbladen raadplegen, even maar klinkt in de rubriek *Varia* de actualiteit door (Lindeboom enthousiast over wéér een brochure van A. Kuyper, De Cock bezorgd over het streven van J. van Dijk Mz. en de predikant van Tiel, J. Brummelkamp, die naar de Hervormde Kerk overging), maar de oogst is maar schaars²⁰.

Of Peter Schram in zijn studie over Doedes De Cock's mening had moeten weergeven? Ik durf het niet beweren ... Maar, voor de verhouding Réveil-Afscheiding, kan men gerust Gispén nog eens opslaan, het is hierboven al opgemerkt.

In 1875 verschijnt de eerste aflevering van *De Vrije Kerk* met als ondertitel "Vereeniging van Christ. Geref. Stemmen". De eerste redacteur, H. Beuker, predikant in Amsterdam, hoopt "laagjes bij den weg te blijven". Het is immers niet zeer bemoedigend als men over zovele lijken moet heenstappen van verdwenen periodieken om de wieg voor zijn papieren kindeke te spreiden²¹. Dit maand-schrift heeft het langer uitgehouden (tot 1898). Onder de medewerkers straks Herman Bavinck, in de tijd van *De Getuigenis* nog een schooljongen. In hem ontvingen de Afgescheidenen een theoloog die verder kon helpen²².

19. F.L. Bos, *Kruisdominees*, Kampen 1982²

20. W. Diemer, *De verhouding tusschen de Christ. Geref. Kerk en het Nederl. Herv. Kerkgenootschap mede als eene beoordeeling van de afscheiding van Ds. J. Brummelkamp te Tiel*, Kampen 1870.

21. H. Beuker, "De Vrije Kerk" in: *De Vrije Kerk* I (1875), 1-8.

22. Zijn analyse van de theologische situatie waarin de Afgescheidenen zich bevonden in: "De wetenschappelijke roeping onzer kerk", *De Vrije Kerk* VIII (1882), 97-106.